

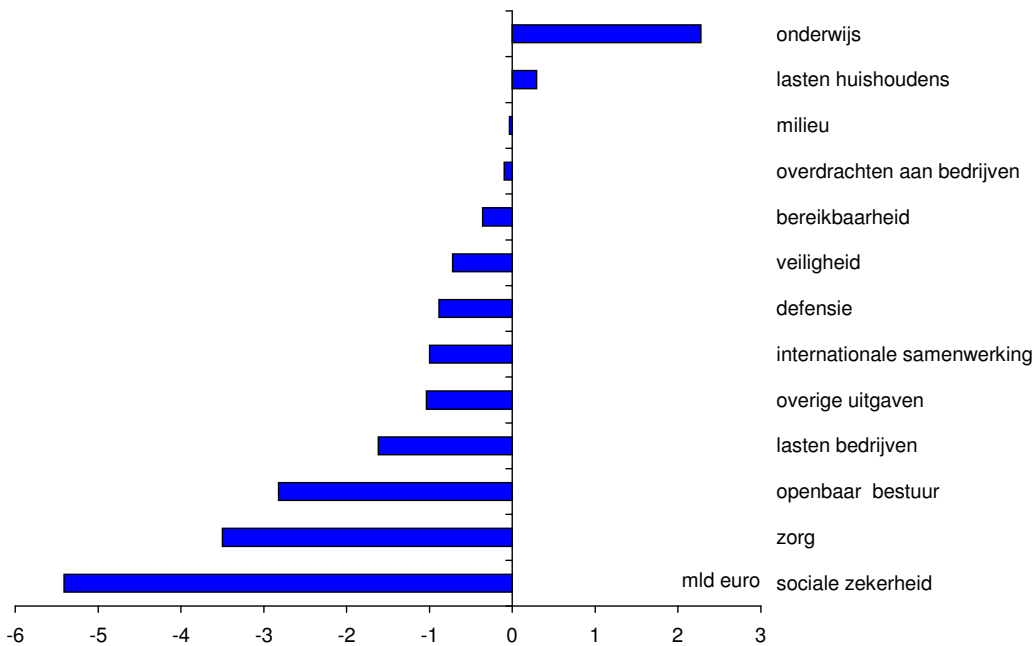
10 D66

10.1 Budgettaire effecten

Het beleidspakket van D66⁶⁰ verbetert het EMU-saldo met 14¾ mld euro in 2015 ten opzichte van het basispad in de Economische Verkenning 2011-2015. Dit is de ex ante verbetering, dat wil zeggen ongerekend macro-economische doorwerkingseffecten. Deze verbetering van het begrotingssaldo komt vooral door lagere uitgaven en in zeer beperkte mate door lastenverzwaring. Het houdbaarheidseffect van het pakket van D66 bedraagt 5,7% bbp; hierbij is ook rekening gehouden met de budgettaire uitwerking van de maatregelen op lange termijn en met de macro-economische doorwerking ervan, zoals die op de werkgelegenheid (zie 10.4).

Tabel 10.1 Budgettaire effecten van beleidspakket D66 t.o.v. basispad	mld euro (prijzen 2010)	
		% bbp 2015
Effect op EMU-saldo 2015 (ex ante)	14¾	2,3
Verbetering houdbaarheidstekort	37	5,7

Figuur 10.1 Ex ante budgettaire effecten van beleidspakket van D66 t.o.v. basispad, 2015 (gecorrigeerd voor financieringsverschuivingen, 2015, mld euro in prijzen 2010; – = positief effect op EMU-saldo)

D66 wil per saldo 13½ mld euro ombuigen in 2015 ten opzichte van het basispad. Dit is gecorrigeerd voor financieringsverschuivingen die de EMU-relevante overheidsuitgaven verhogen met netto 2¾ mld euro. De netto ombuiging is het resultaat van 17¼ mld euro aan ombuigingen en 3½ mld euro aan intensiveringen. In het beleidspakket wordt vooral

⁶⁰ Bijlage H geeft een gedetailleerde beschrijving van het D66-programma.

omgebogen bij sociale zekerheid en zorg. D66 intensiveert op onderwijs. De reële groei van de collectieve uitgaven (gecorrigeerd voor financieringsverschuivingen) komt na verwerking van het beleidspakket uit op ¼% per jaar in 2011-2015, tegenover 1¼% in het basispad.

Het beleidspakket van D66 verhoogt het totaal van belastingen en sociale premies per saldo met 1¼ mld euro in 2015 ten opzichte van het basispad. Dit is gecorrigeerd voor financieringsverschuivingen.

	Basispad	Ombui- gingen (-)	Bruto Intensive- ringen	Netto intensi- veringen	Basispad inclusief beleids- pakket	Basispad	Basispad inclusief beleids- pakket
	mld euro, in prijzen 2010				% per jaar		
Distributief beleid							
Sociale zekerheid	4¾	- 5½	0	- 5 ½	- ½	1¼	- ¼
Zorg	8	- 4	½	- 3½	4½	2¾	1¾
Onderwijs	1¾	- ¼	2¾	2¼	4	1	2½
Overdrachten aan bedrijven	- 1¼	- ¼	0	0	- 1¼	- 2	- 2¼
Overig beleid							
Openbaar bestuur	- 3	- 2¾	0	- 2¾	- 5¾	- 1	- 1¾
w.v. Rijk		- ¾	0	- ¾			
lokaal bestuur		- 1¾	0	- 1¾			
Overig		- ¼	0	- ¼			
Veiligheid	¼	- ¾	¼	- ¾	- ½	½	- 1
Defensie	0	- 1	0	- 1	- ¾	¼	- 2½
Bereikbaarheid	- 1	- ¾	½	- ¼	- 1¼	- 1¾	- 2½
Milieu		0	0	0			
Internationale samenwerking	1½	- 1	0	- 1	½	2	½
Overig		- ½	- ½	- 1			
Totaal netto collectieve uitgaven (gecorrigeerd)							
	17½	- 17¼	3½	- 13½	4	1¼	¼
Financieringsverschuivingen	- 4½	- 1¾	4½	2¾	- 1¾		
Totaal EMU- relevante netto uitgaven	13	- 19	8	- 11	2	1	¼

Collectieve uitgaven

D66 verlaagt de uitgaven voor **sociale zekerheid** met 5½ mld euro in 2015. Dit is gecorrigeerd voor financieringsverschuivingen. De grootste bezuinigingen vloeien voort uit de beperking van de kindregelingen (1½ mld euro), de beperking van de zorgtoeslag (1¼ mld euro), de verkorting van de maximale ww-duur naar één jaar (1 mld euro) en de verhoging van de pensioengerechtigde leeftijd (¾ mld euro).

D66 verlaagt de **zorguitgaven** per saldo met 3¼ mld euro. Dit is de voor financieringsverschuivingen gecorrigeerde daling. D66 bezuinigt vooral op de awbz door een met de overheveling van alle extramurale en intramurale verzorging van de awbz naar gemeenten (wmo) samenhangende doelmatigheidswinst van 1 mld euro en verlaging van

gebruikelijke zorg voor begeleiding en persoonlijke verzorging (1½ mld euro). De bezuiniging op de zvw betreft vooral het tegengaan van aanbod-geïnduceerde vraag (½ mld euro).

Ten opzichte van het basisbeeld verhoogt D66 de **onderwijsuitgaven** netto met 2¼ mld euro. Dit is de resultante van intensiveringen van 2¾ mld euro en ombuigingen van ¼ mld euro. De grootste intensivering betreft extra middelen voor salarissen van leraren en schoolleiders (1 mld euro) en meer middelen voor voor- en vroegschoolse educatie (½ mld euro). De grootste ombuiging betreft de afschaffing van gratis schoolboeken met de herinvoering van de wtos (¼ mld euro).

D66 laat per saldo de **overdrachten aan bedrijven** ongewijzigd.

D66 bezuinigt 2¾ mld euro op **openbaar bestuur**, waarvan 1 mld euro op het ambtenarenapparaat van het Rijk en zbo's (exclusief veiligheid en defensie en inclusief overig openbaar bestuur, zoals uwv) en 1¾ mld euro op lokaal bestuur, wat tot vermindering van het ambtenarenapparaat van de lokale overheid zal leiden. Dit is de maximale bezuiniging die door het CPB voor de komende kabinetsperiode mogelijk wordt gehouden op openbaar bestuur (inclusief ombuigingen op het ambtenarenapparaat in andere functies 3¼ mld euro in 2015 en 4 mld euro structureel). Het CPB tekent aan dat deze besparingen alleen onder strikte voorwaarden ten aanzien van politieke en ambtelijke sturing haalbaar zijn en zullen leiden tot minder dienstverlening (zie bijlage J.1).

D66 verlaagt de uitgaven voor **veiligheid** met ¾ mld euro, vooral door efficiency-verbeteringen op de betrokken ministeries (½ mld euro). D66 bezuinigt niet op het aantal agenten.

D66 buigt voor 1 mld euro om op **defensie**, door onder andere het opheffen van de tankbataljons en één luchtmobiel bataljon.

D66 verlaagt de uitgaven voor **bereikbaarheid** per saldo met ¼ mld euro. Er wordt bezuinigd op infrastructuur door minder middelen beschikbaar te stellen voor het infrastructuurfonds (¾ mld euro). De intensiveringen betreffen investeringskosten voor de kilometerbeprijzing (¼ mld euro) en extra middelen voor openbaar vervoer (¼ mld euro).

D66 laat de uitgaven op het gebied van **milieu** per saldo ongewijzigd.

D66 bezuinigt 1 mld euro op **internationale samenwerking**, door lagere EU-uitgaven door continuering van de huidige korting op de EU-afdracht.

Op de **overige uitgaven** bezuinigt D66 1 mld euro. D66 bespaart op subsidies (½ mld euro) en op inburgering (¼ mld euro). Op deze post zijn ook de directe belastingeffecten geboekt van maatregelen die inkomens beïnvloeden (leraren en schoolleiders).

Het beleidspakket van D66 vermindert de werkgelegenheid in de sector overheid met 4 000 arbeidsjaren in 2015 ten opzichte van het basispad. De daling van de werkgelegenheid in de sector overheid komt inclusief het beleidspakket van D66 uit op 1¼% per jaar, tegen ¾% per jaar in het basispad van de Economische Verkenning 2011-2015. In de zorg daalt de

werkgelegenheid 40 000 arbeidsjaren door het beleidspakket van D66 ten opzichte van het basispad.

Tabel 10.3 Werkgelegenheidseffecten collectieve sector, beleidspakket D66, 2011-2015

	Uitgangspositie	Basispad	Effect	Pad incl.	Basispad	Pad incl.
	2010	2011-2015	beleidspakket	beleidspakket	2011-2015	beleidspakket
	niveau	mutatie	mutatie	mutatie	mutatie	mutatie
	dzd arbeidsjaren				% per jaar	
Openbaar bestuur	577	- 37	- 29	- 66	- 1¼	- 2½
w.v. rijk ^a	74	- 6	- 7	- 13	- 1½	- 3¾
lokaal bestuur	176	- 27	- 19	- 45	- 3¼	- 5¾
Overig	327	- 5	- 3	- 8	- ¼	- ½
Veiligheid	89	- 2	- 6	- 8	- ½	- 2
Defensie	61	- 2	- 7	- 10	- ¾	- 3¼
Onderwijs	344	2	19	21	0	1¼
Sector overheid	1071	- 40	- 24	- 63	- ¾	- 1¼
Zorg	926	150	- 40	110	3	2¼
Overheid en zorg	1997	110	- 64	46	1	½

^a Exclusief veiligheid en defensie.

Belastingen en sociale premies

D66 verhoogt de collectieve lasten per saldo met 1¼ mld euro in 2015 ten opzichte van het basispad in de Economische Verkenning 2011– 2015. Dit is de ex ante verhoging van collectieve lasten, dat wil zeggen ongerekend macro-economische doorwerkingseffecten. Verder is deze verhoging gecorrigeerd voor financieringsverschuivingen. De belastingdruk verschuift naar milieubelastingen.

D66 verhoogt de **milieubelastingen** met per saldo 2¾ mld euro. De grootste lastenstijgingen zijn het verplicht stellen van het gebruik van duurzame energie (¾ mld euro) en het afschaffen van het verlaagde btw-tarief voor niet-biologisch vlees (¾ mld euro)

D66 verlicht de **lasten op inkomen en arbeid** per saldo met 2¼ mld euro. Dit is de voor financieringsverschuivingen gecorrigeerde verlaging. De netto verlaging is de resultante van 6 mld euro verzwaring en 8¼ mld euro verlichting. De grootste verzwaringen betreffen de verdere vermindering van de mogelijkheid om de algemene heffingskorting te verzilveren tegen de heffing van de partner (1 mld euro). De grootste lastenverlichtingen betreffen de vergroting van de inkomensafhankelijke arbeidskorting (1¼ mld euro) en de verlaging van het tarief in de eerste schijf van de loon- en inkomstenheffing met 0,5%-punt (1 mld euro).

D66 verhoogt de **lasten op vermogen en winst** per saldo met 1 mld euro. Dit komt vooral door een heffing op woningcorporaties (1 mld euro).

D66 verlaagt de **overige belastingen** per saldo met ¼ mld euro. Tegenover het afschaffen van de overdrachtsbelasting voor starters (½ mld euro) staat vooral een accijns op softdrugs in combinatie met legalisering (¼ mld euro).

	Basispad	Lasten- verzwaring	Lasten- verlichting	Netto lasten- verzwaring	Basispad plus beleidspakket
Milieu	¼	2¾	0	2¾	3
Inkomen en arbeid	7¾	6	- 8¼	- 2¼	5½
Vermogen en winst	2	1	0	1	3
Overig	0	½	- ¾	- ¼	- ¼
Totaal lastenmaatregelen (gecorrigeerd)	10	10¼	- 9	1¼	11¼
w.v. huishoudens	5¾	8	- 8¼	- ¼	5½
bedrijven	4¼	2½	- ¾	1½	5¾
w.v. woningcorporaties		1		1	
Financieringsverschuivingen	- 4½	- ¼	2¾	2½	- 2
Totaal EMU-relevante lasten	5½	10	- 6¼	3¾	9¼

10.2 Koopkracht en winst

Het beleidspakket van D66 verlaagt het nominaal beschikbaar inkomen van huishoudens met 3 mld euro ten opzichte van het basispad in de Economische Verkenning 2011-2015 (zie tabel 10.5). Dit is het ex ante effect, dat wil zeggen ongerekend macro-economische doorwerkingseffecten. De gemiddelde koopkrachtmutatie valt hierdoor ¼% per jaar lager uit dan in het basispad.

Beleidsmatig effect op koopkracht	- 3
w.v. lastenmaatregelen	¼
uitgavenmaatregelen	- 3¼
Beleidsmatig effect op winst	- 1¾
w.v. lastenmaatregelen	- 1½
uitgavenmaatregelen	0

De belangrijkste maatregelen die de macrokoopkracht verbeteren zijn: de verhoging van de inkomensafhankelijke arbeidskorting, de verlaging van het tarief eerste schijf met 0,5%-punt en het tarief tweede schijf met 1%-punt en het afschaffen van de overdrachtsbelasting voor starters. De belangrijkste maatregelen die de macrokoopkracht verslechteren zijn: het samenvoegen en beperken van kinderbijslag en kindgebonden budget, het versneld beperken van de mogelijkheid om de algemene heffingskorting tegen de heffing van de partner te verzilveren en de beperking van de hypotheekrenteaftrek.

De effecten zijn niet gelijk over de inkomens verdeeld, omdat een aantal belangrijke maatregelen beperkte groepen betreffen. Het versneld beperken van de mogelijkheid om de algemene heffingskorting tegen de heffing van de partner te verzilveren verslechtert de koopkracht van alleenverdieners. De hervorming van de hypotheekrenteaftrek treft tot en met 2015 vooral de hogere inkomens, maar de effecten hiervan worden beperkt door de verlaging van de overdrachtsbelasting en een overgangsregeling met een budget van 700 mln euro. De beperking van de zorgtoeslag treft de lagere en middeninkomens.

Het verschil tussen netto loon en netto uitkering neemt toe door verhoging van de inkomensafhankelijke arbeidskorting. Voor werknemers van 62 jaar en ouder staat hier tegenover dat de doorwerkbonus wordt afgeschaft.

De winst voor bedrijven daalt door het beleidspakket van D66 met 1¾ mld euro ten opzichte van het basispad. De feitelijke winst daalt waarschijnlijk minder, doordat de verandering in de lasten en subsidies voor bedrijven veelal wordt doorberekend in de afzetprijzen. De belangrijkste maatregel die de totale winst van bedrijven verbetert is de invoering van fiscale subsidies voor scholing. De belangrijkste maatregelen die de totale winst verslechteren zijn: de verschuiving van de huurtoeslag naar de woningcorporaties, de hogere energieheffingen voor grootgebruikers en de hogere elektriciteitsprijzen als gevolg van de invoering van een verplicht aandeel duurzaam.

10.3 Structurele werkgelegenheid

Het programma van D66 impliceert een hervorming van de Nederlandse arbeidsmarkt. De ontslagbescherming wordt beperkt, de maximale duur van de ww-uitkering wordt verlaagd en de aow-leeftijd wordt verhoogd. Fiscale maatregelen, zoals de geleidelijke beperking van de hypotheekrenteaftrek en de reductie van de zorgtoeslag, hebben een effect op de marginale druk. De werkgelegenheid neemt toe met 3¾% en de werkloosheid neemt af met ½%-punt.

Het effect van de beperking van de ontslagbescherming op de totale werkgelegenheid en werkloosheid is gering. De beperking zorgt voor meer mobiliteit en doorstroming op de arbeidsmarkt. De verlaging van de maximale duur van de ww-uitkering en de verhoging van de uitkering in de eerste maanden leiden per saldo tot een stijging van de werkgelegenheid van ¾% en een daling van de werkloosheid van ½%-punt.

De stijging van de aow- en pensioenleeftijd wordt verondersteld ook de maatschappelijke norm voor de uitredleeftijd te verhogen. Men werkt hierdoor langer door. De verhoging van de aow-leeftijd (met op termijn koppeling van de aow-leeftijd aan de levensverwachting) zorgt voor een stijging van de werkgelegenheid met 1½%. Het effect op de werkloosheid is gering. De fiscale maatregelen werken tezamen neutraal uit op de werkgelegenheid en de werkloosheid. De reductie van de zorgtoeslag leidt tot een stijging van de werkgelegenheid, omdat vooral partners zich vaker op de arbeidsmarkt zullen melden. De geleidelijke beperking van de hypotheekrenteaftrek leidt tot een daling van de werkgelegenheid van ¾%. Verder leiden de

afschaffing van de overdraagbaarheid van de algemene heffingskorting, de daling van de tarieven van de inkomstenbelasting en andere fiscale maatregelen tot een lichte stijging van de werkgelegenheid en een neutraal effect op de werkloosheid.

De beperking van de wajong tot volledig en duurzaam arbeidsongeschikten voor nieuwe gevallen tezamen met de omvorming van de wsw naar een systeem met loondispensatie leidt tot een toename van de werkgelegenheid met ½%.

Onderwijsbeleid, zoals invoering van prestatiebeloning voor leraren, uitbreiding van voor- en vroegschoolse educatie en extra taal- en rekenonderwijs in het voortgezet onderwijs, leidt structureel tot een hoger opleidingsniveau en daarmee tot een opwaarts effect op de werkgelegenheid van ¾%.

10.4 Houdbaarheid van de overheidsfinanciën

Het D66-programma verbetert de houdbaarheid met 5,7% bbp. Hiermee wordt in één kabinetsperiode de houdbaarheidsopgave van 4½% bbp volledig ingevuld.⁶¹ Een deel van de verbetering van de houdbaarheid wordt gerealiseerd door middel van een verbetering van het EMU-saldo met 2,3% bbp in de komende kabinetsperiode. De structurele maatregelen die het D66-programma bevat om de houdbaarheid te verbeteren zijn een verhoging van de aow-leeftijd naar 67 jaar gevolgd door koppeling aan de levensverwachting, maatregelen voor de woningmarkt en ombuigingen bij de langdurige zorg. Daarnaast zorgt ook de verbetering van de werkgelegenheid voor extra belastinginkomsten, waardoor de houdbaarheid verbetert.

De verbetering van de houdbaarheid gaat gepaard met ombuigingen en lastenverzwaringen. Hierdoor daalt het netto profijt, het saldo van baten van overheidsbestedingen minus belastingen en premies. Het netto profijt verslechtert in de loop der jaren, doordat een deel van de D66-maatregelen, zoals de hervormingen van de aow en de hypotheekrenteaftrek, een lange aanloopfase kennen. Hierdoor daalt het gemiddelde netto profijt in de periode 2016-2040 meer dan dat in 2011-2015. In de periode na 2040 zijn geen additionele maatregelen nodig om de begroting houdbaar te maken. Integendeel, bij de netto profijt berekening van na 2040 wordt een intensivering ingezet, die mogelijk is doordat het D66-programma ruim aan de houdbaarheidsopgave voldoet. D66 geeft aan dit overschot te reserveren voor lastenverlichting in de komende kabinetsperiodes.

⁶¹ Bij de bepaling van het houdbaarheidstekort is geen rekening gehouden met een verdere oploop van de zorgtoeslag als gevolg van hogere zvw-premies door vergrijzing voor de periode na 2015. Inclusief deze oploop valt het houdbaarheidstekort 0,4%-punt hoger uit.

Tabel 10.6 Effect op houdbaarheid en netto profijt, D66	
	% bbp
Verbetering EMU-saldo 2015	2,3
Verbetering houdbaarheid	5,7
w.v. aow en pensioenen	1,1
woningmarkt	1,2
zorg	1,0
zorgtoeslag	0,1
werkgelegenheidsstijging, excl. effect aow en woningmarkt	0,8
Verandering netto profijt	
2011 – 2015	– 1,3
2016 – 2040	– 4,6
2041 en verder ^a	– 4,4
^a Inclusief resterende houdbaarheidsopgave na 2040.	

10.5 Bereikbaarheid

Maatregelen

Ten aanzien van bereikbaarheid neemt D66 de volgende maatregelen:

- De opbrengsten van de aanschafbelasting op personenauto's (bpm) daalt in het basispad in 2020 naar zo'n 40% ten opzichte van het 2008-niveau. D66 verlaagt de bpm minder ver: de bpm-opbrengsten worden in 2020 op ongeveer 75% van het 2008-niveau gezet. Dit betekent dus een verhoging van de aanschafbelasting op personenauto's (bpm) met 1,3 mld euro ten opzichte van het basispad tot 2,6 mld euro opbrengsten in 2020.⁶² Hierdoor wordt de gemiddelde auto ten opzichte van het basispad in aanschaf circa 2 000 euro⁶³ duurder in 2020. De bpm wordt hiermee op ongeveer 75% van het 2008-niveau gebracht.
- Invoering van een naar milieukeurmerken gedifferentieerde kilometerbeprijzing waarbij de mrb (exclusief provinciale opcenten) en 25% van de bpm worden omgezet in een kilometertarief van ruim 5 ct/km. De exploitatiekosten van de kilometerprijs (circa 0,6 mld euro per jaar) worden ook omgezet in het kilometertarief. De provinciale opcenten (circa 2 mld euro in 2020) blijven bestaan. Het gemiddelde kilometertarief is zodanig gekozen dat in combinatie met de bpm-inkomsten de invoering op termijn neutraal is voor het EMU-saldo.
- Invoering van een kilometerprijs voor het vrachtverkeer van ruim 2 ct/km.
- Invoering van een congestieheffing (spitstarief) van 11 ct/km.
- 2,75 mld euro minder investeringen in wegen in de periode 2011-2015 (gemiddeld circa 0,6 mld euro per jaar).
- 1,25 mld euro extra investeringen in openbaar vervoer in de periode 2011-2015 (gemiddeld 0,25 mld euro per jaar).

⁶² De bpm-opbrengsten in 2020 in het basispad bedragen zo'n 40% van het 2008-niveau.

⁶³ Onder de afname van 0,6 mln verkochte nieuwe personenauto's per jaar.

Effecten

Door de bovengenoemde maatregelen neemt het autogebruik af met 10 à 15% ten opzichte van het basispad. Ook het aantal vrachtautokilometers daalt. De daling van het autogebruik wordt voor een deel gecompenseerd door een toename van het ov-gebruik. Daarnaast zorgen de investeringen in het openbaar vervoer voor een toename van het ov-gebruik. Het aantal ov-kilometers neemt met een kleine 10% toe. Om deze percentages in perspectief te plaatsen: het autogebruik ligt thans - gemeten in gereisde kilometers - een factor zes hoger dan het ov-gebruik.

De doorstroming over de weg verbetert waardoor het aantal uren dat weggebruikers in de file staan, uitgedrukt in voertuigverliesuren, daalt met circa 45%. Deze verbetering van de doorstroming leidt tot reistijdbaten van circa 1¼ mld euro per jaar. Deze bereikbaarheidsbaten treden voornamelijk op bij het wegverkeer. Hoewel de investeringen in het openbaar vervoer leiden tot een frequentieverhoging zijn de reistijdbaten in het openbaar vervoer relatief beperkt (ruim tien mln euro per jaar). De reden hiervoor is dat het ov-gebruik veel lager ligt dan het autogebruik. De voorgestelde maatregelen veranderen de verhouding tussen autogebruik en ov-gebruik nauwelijks.

De bereikbaarheidsmaatregelen (minder nieuwe wegen, de kilometerbeprijzing en de congestieheffing) leiden tot minder autogebruik. Door de invoering van de kilometerbeprijzing nemen de variabele reiskosten toe, waardoor automobilisten afzien van sommige verplaatsingen dan wel een bestemming (bijvoorbeeld: werk) dichterbij huis zoeken. Deze daling van het autogebruik resulteert in een welvaartsverlies van circa ½ mld euro per jaar.

Tabel 10.7 Verandering in bereikbaarheid in 2020 t.o.v. basispad, D66 (structurele effecten, zie bijlage J.4)

Verkeerseffecten^a

Autogebruik	- 10 à - 15%
OV-gebruik	+ 10%
Voertuigverliesuren	- 45%

Welvaartseffecten

Reistijdbaten	+ 1¼ mld euro/jaar
Mobiliteitsverlies door minder autogebruik	- ½ mld euro/jaar

^a Auto- en ov-gebruik gemeten in reizigerskilometers per jaar. In het basispad is het autogebruik gelijk aan 150 mld reizigerskilometers per jaar, het ov-gebruik is gelijk aan 25 mld reizigerskilometer per jaar. Voertuigverliesuren: extra reistijd voor weggebruikers door wachttijd in files.

10.6 Energie en klimaat

D66 neemt maatregelen in alle sectoren die bijdragen aan de emissies van broeikasgassen. Ook bevordert D66 de opwekking van hernieuwbare energie. De maatregelen omvatten verplichtingen, een verhoging van de tarieven voor de tweede en derde schijf van de energiebelasting tot het niveau van de eerste schijf alsmede fiscale stimuleringsmaatregelen en een kilometerheffing. De maatregelen leiden tot een toename van het aandeel hernieuwbare

energie met 11%-punt en een afname van de CO₂-emissie met 30 tot 32 Mton ten opzichte van het basispad (tabel 10.8). Hiervan wordt 25 tot 27 Mton gerealiseerd in de ETS-sector. Omdat deze emissies begrensd worden door het Europese emissieplafond, heeft een afname in Nederland geen effect op de totale emissie in Europa.

Tabel 10.8 Verandering in 2020 in het aandeel hernieuwbare energie en de reductie van broeikasgassen ten opzichte van het basispad, D66^a

	Hernieuwbare energie	Reductie van broeikasgassen (Mton CO ₂ -eq)		
		Aandeel in eindgebruik (%) ^b	Totaal	Niet-ETS-sector ^c
Nederland totaal	11	30 tot 32	5 tot 6	25 tot 27
w.v. gebouwde omgeving		1	1	0
energiesector		3 tot 5	0	3 tot 5
hernieuwbare energie ^e		25	4	21
verkeer		2	2	0
industrie		- 1	- 1	0
overig		0	- 1	1

^a Cijfers zijn op hele Mtonnen afgerond. Daardoor kan de optelling van ETS en niet-ETS en van de sectoren maximaal 1 Mton afwijken van de totaalcijfers.

^b De Europese doelstelling voor Nederland is een aandeel van 14% hernieuwbaar in het eindgebruik in 2020. In het basispad wordt een aandeel van 7% gerealiseerd.

^c De emissie in de niet-ETS sector is de emissie die niet onder het Europese emissiehandelssysteem valt: met name gebouwde omgeving en verkeer. De Europese taakstelling voor de Nederlandse niet-ETS-sector is 16% reductie in 2020 ten opzichte van 2005. Dit komt overeen met een emissieplafond van 99 Mton CO₂-equivalent. In het basispad is de emissie van broeikasgassen in de niet-ETS-sector geraamd op 102 Mton CO₂-eq.

^d De emissies in de ETS-sector vallen onder het Europese emissiehandelssysteem. Dit betreft vooral de industrie en de energiesector. In het basispad is de emissie van broeikasgassen in de ETS-sector geraamd op 116 Mton CO₂-eq.

^e Inclusief biobrandstoffen bij verkeer.

De reducties van broeikasgasemissies treden vooral op door de verhoging van het aandeel hernieuwbare energie en door maatregelen in de energiesector. Maatregelen in de gebouwde omgeving en het verkeer dragen in mindere mate bij aan de reductie van broeikasgassen. De concrete maatregelen die vooral aan de emissiereductie bijdragen zijn:

- Een hybride leveranciersverplichting om in 2020 een aandeel van 20% hernieuwbare energie te leveren (zie bijlage J.6), en de verhoging van het aandeel biobrandstoffen in verkeer van 10 naar 14% in 2020. Een substantiële verhoging van het aandeel hernieuwbare energie en van het aandeel biobrandstoffen vergen de inzet van veel biomassa. Invulling met reststromen uit de agrarische productieketen kan leiden tot concurrentie met andere toepassingen (bijvoorbeeld veevoer). Import van geteelde biomassa legt een extra beslag op agrarische grond in het buitenland. Hierdoor kan ter plaatse verlies aan biodiversiteit en concurrentie met voedselproductie optreden, en kunnen extra broeikasgasemissies plaatsvinden. De negatieve effecten worden groter als meer landen ambitieuze doelstellingen voor bio-energie formuleren.

Bestaande EU-duurzaamheidscriteria dekken de indirecte negatieve effecten onvoldoende af. Bij verscherping van de criteria zal het aanbod van biomassa afnemen.

- Maatregelen voor de gebouwde omgeving. Kopers van een huis worden verplicht het energielabel van hun woning te verbeteren. Dit wordt zo uitgevoerd dat de koper van het huis de extra investering binnen 7 jaar terug kan verdienen. Daarnaast wordt het eigenwoningforfait maximaal gedifferentieerd op basis van het energielabel van woningen. De sociale huursector wordt verplicht om in de periode tot 2020 de woningen met de laagste energielabels met drie labelklassen te verbeteren.
- Een verhoging van de energiebelastingtarieven voor de tweede en derde schijf tot het niveau van de eerste schijf. Deze maatregel leidt tot een toename van warmtekrachtkoppeling in de gebouwde omgeving, de (kleine) industrie en de glastuinbouw. Daardoor nemen de emissies binnen deze sectoren – die geheel of grotendeels tot het niet-ETS behoren – toe, terwijl de emissies in de energiesector afnemen. Per saldo leidt de maatregel tot reductie van broeikasgasemissies.
- Een kilometerheffing voor personenauto's. De vaste belastingen – de motorrijtuigenbelasting en de bpm op de aanschaf van auto's – worden zodanig verminderd dat de gemiddelde lasten voor de automobilisten gelijk blijven.

Het voorgestelde maatregelenpakket van D66 is toereikend om de EU-verplichtingen voor hernieuwbare energie en de emissiereductie in de niet-ETS-sector te realiseren.

Met het voorgestelde maatregelenpakket wordt een aandeel hernieuwbare energie van 18% gerealiseerd. De ambitie van D66 is om een aandeel van 20% hernieuwbare energie te realiseren.⁶⁴

De invoering van een hybride leveranciersverplichting voor hernieuwbare energie vervangt de huidige sde-subsidie. Hierdoor nemen de lasten voor bedrijven en gezinnen toe met 3,8 mld euro in 2020. Daarnaast worden de middelen die vrijvallen vanwege het beëindigen van de sde (0,5 mld euro in 2020), besteed aan de financiering van hernieuwbare energie.

De neveneffecten van de voorgestelde energie- en klimaatmaatregelen op luchtverontreinigende emissies zijn weergegeven in tabel 10.9. Meer hernieuwbare energie leidt tot minder draaiuren van elektriciteitscentrales, waardoor minder fossiele brandstof nodig is. Hierdoor nemen de emissies van stikstofoxiden (NO_x) en zwaveldioxide (SO₂) af. Ook de verhoging van de

⁶⁴ Volgens de Nederlandse definitie van hernieuwbare energie. Het aandeel hernieuwbare energie volgens de Nederlandse definitie kan afwijken van de in dit hoofdstuk gepresenteerde cijfers, die berekend zijn volgens de Europese definitie. Een belangrijke reden is dat in de Nederlandse definitie gerekend wordt met de hoeveelheid fossiele brandstof die door hernieuwbare elektriciteit wordt vermeden, terwijl in de Europese definitie het verbruik van (hernieuwbare) elektriciteit als zodanig in de berekeningen wordt meegenomen. Bij een grote bijdrage van hernieuwbare elektriciteit in de totale hoeveelheid hernieuwbare energie zal het aandeel volgens de Nederlandse definitie daarom hoger zijn dan het aandeel volgens de Europese definitie, en vice versa. Er is niet nagegaan welk aandeel hernieuwbare energie de partijen volgens de Nederlandse definitie realiseren.

energiebelasting en de maatregelen in de gebouwde omgeving en het verkeer dragen bij aan een verminderde uitstoot van stikstofoxiden. De maatregelen voor het verkeer hebben ook een gunstig effect op de emissies van fijnstof.

	NO _x (kton)	SO ₂ (kton)	Fijnstof (kton)
Basispad	185	46	29
Effect Nederland totaal	- 8,4	- 1,3	- 0,3

^a Reductie in 2020 van de emissie van luchtverontreinigende stoffen ten opzichte van het basispad als gevolg van de energie- en klimaatmaatregelen. Voor fijnstof zijn uitsluitend de effecten van de maatregelen voor verkeer geanalyseerd

10.7 Landbouw, natuur en landschap

Algemeen beeld

De D66-voorstellen voor landbouw richten zich op de stimulering van een meer milieu- en diervriendelijke productie. Daarnaast wil D66 het Gemeenschappelijke Landbouwbeleid (GLB) van de Europese Unie verregaand herzien door inkomenstoelagen af te schaffen en duurzame productie te steunen.

Het programma van D66 benadrukt het belang van een duurzame en groene leefomgeving binnen en buiten het bebouwde gebied. De voorgenomen maatregelen richten zich onder andere op een duurzame agrarische sector die actief gestimuleerd wordt om de natuur- en milieukwaliteit van het landelijke gebied te verbeteren, en op een tijdige realisatie van de EHS.

	Eenheid	
Emissiereductie NH3	-- - 0 + ++ ^a	0/+
Milieucondities voor natuur	-- - 0 + ++	0/+
Natuurkwantiteit	-- - 0 + ++	0/+
Natuurkwaliteit	-- - 0 + ++	0/+
(Nationale) landschappen	-- - 0 + ++	0/+
Economie landbouwsector	-- - 0 + ++ ^b	0
Saldo overheidsinkomsten en -uitgaven	mld euro	+ 0,60

^a 0/+ : 0-2 kton; + : 2-10 kton; ++ : > 10 kton.
^b 0 : - 25 - + 25 mln €; - : 25-300 mln €; -- : > 300 mln €.

Effecten milieudruk landbouw

Toepassing van het hoge BTW-tarief op vlees levert het rijk circa 0,6 mld euro aan inkomsten op, maar heeft een gering effect op de milieudruk. De BTW-verhoging leidt tot een kleine afname (2 - 5%) van de vleesconsumptie. Echter de Nederlandse veestapel zal niet of nauwelijks kleiner worden. Dit komt doordat de afgenomen binnenlandse vraag wordt gecompenseerd door een toename van de export van vlees. De voorstellen over de stimulering

van duurzame productie zijn hier niet beoordeeld, omdat de financiering ervan – door overheveling van inkomstenstoelagen – door de EU niet is toegestaan.

Effecten natuur en landschap

De realisatie van de EHS zal naar verwachting enigszins versnellen dankzij de inzet van onteigening. Dit instrument onderstreept de bestuurlijke intenties en versnelt het planologisch proces van EHS-realisatie. De versnelling zal beperkt blijven doordat geen extra budget wordt ingezet. De inzet op een tijdige realisatie van de EHS, waarbij verwerving van kwetsbare natuur de voorkeur geniet, leidt tot een verbetering van de milieucondities en een betere natuurkwaliteit dan in het basispad. Het instellen van zeereservaten en het tegengaan van overbevissing zal een positief effect hebben op de kwaliteit van de Nederlandse (mariene) natuur. Een snellere toewijzing van de Natura 2000-status aan gebieden zal niet leiden tot een betere milieu- en natuurkwaliteit, omdat daarmee het gevoerde beheer niet verandert in vergelijking met het basispad.

Maatregelen gericht op biotechnologie, duurzame en diervriendelijke landbouw, het beschermen van nationale parken en het combineren van functies hebben slechts heel indirect invloed op de kwaliteit van natuur en landschap en zijn daarom niet beoordeeld.

Het beter benutten van de bestaande ruimte op bedrijventerreinen en de beperkte aanleg van nieuwe terreinen vermindert de behoefte aan nieuwe bedrijventerreinen. Dit is positief voor de kwaliteit van het landschap, omdat hierdoor minder ruimtebeslag plaatsvindt. Een groter deel van de GLB-middelen inzetten voor natuur en landschap zal een positief effect hebben op de landschapskwaliteit omdat voor het beheer van landschapselementen nu een financieel tekort is.

De voornemens leveren per saldo een lichte verbetering op voor natuur en landschap in vergelijking tot het basispad.

10.8 Onderwijs en innovatie

Onderwijs

D66 stelt voor om op het terrein van onderwijs 2,6 mld euro te intensiveren en voor 0,4 mld euro om te buigen. Per saldo komt dit neer op een netto intensivering van 2,2 mld euro.

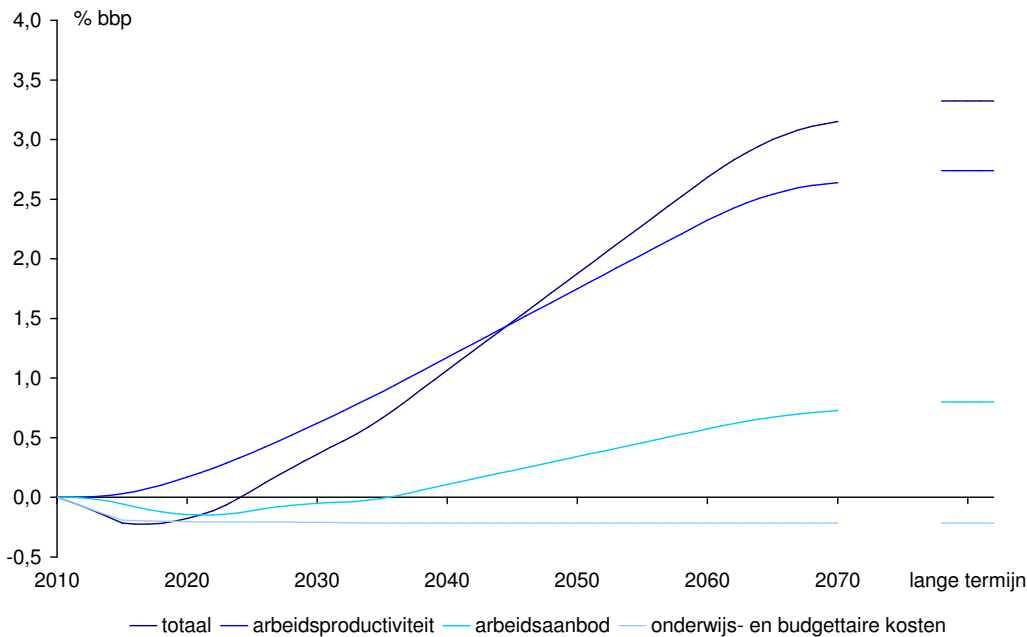
De extra middelen gaan vooral naar voor- en vroegschoolse educatie (0,45 mld euro), prestatiebeloning voor leraren (0,42 mld euro), extra beloning voor leraren in moeilijke gebieden (0,40 mld euro) en meer uren taal en rekenen in het voortgezet onderwijs (0,30 mld euro). Daarnaast gaan extra middelen naar het hoger onderwijs (0,27 mld euro) en naar de aanpak van voortijdig schoolverlaten door middel van schakelklassen en summer courses (0,18 mld euro).

D66 buigt om door het afschaffen van de fusieprikkels in het voortgezet onderwijs (0,08 mld euro) en het terugdraaien van gratis schoolboeken (0,20 mld euro). In de institutionele sfeer wil D66 een centrale eindtoets in het primair onderwijs, wat inhoudt dat elke basisschool mee moet doen aan de Cito-eindtoets. Daarnaast wil D66 een leerlingvolgsysteem om inzicht te

verschaffen in de voortgang van leerlingen door middel van regelmatige toetsing van leerlingen in verschillende fasen van hun schoolcarrière.

Van het totaal aan maatregelen valt 1,1 mld euro in de categorie *kansrijk*, geheel bestaande uit intensiveringen (zie bijlage K.1). Van deze maatregelen zijn de effecten op het onderwijs geanalyseerd, volgens de methodologie in bijlage J.7. Figuur 10.2 presenteert de totale lange termijn bbp-effecten van het pakket aan kansrijke maatregelen van D66.

Figuur 10.2 Effect van onderwijsmaatregelen D66 op bbp

Op lange termijn leidt het onderwijspakket van D66 tot een structurele stijging van het bbp met 3¼% ten opzichte van het basispad. Deze stijging wordt voor een belangrijk deel veroorzaakt door de inzet op prestatiebeloning, voor- en vroegschoolse educatie en extra uren taal en rekenen in het voortgezet onderwijs. Prestatiebeloning vereist relatief weinig middelen om op korte termijn een grote groep leerlingen te bereiken. Voor- en vroegschoolse educatie heeft relatief sterke effecten op een kleinere doelgroep. Aangezien deze middelen worden ingezet op jonge leerlingen duurt het langer voordat de baten van deze maatregel gerealiseerd worden.

Wetenschappelijk onderzoek en innovatie

D66⁶⁵ verhoogt het budget voor wetenschappelijk onderzoek met 0,05 mld euro door samenwerking van universiteiten met bedrijven te bevorderen en verhoogt per saldo de innovatiesubsidies met 0,15 mld euro, overeenkomend met een stijging van 10% van de innovatiesubsidies in 2014. De stijging is vooral het gevolg van een vergroting van het budget van de wbo, waardoor het beleid enigszins verschuift in de richting van een meer generiek instrumentarium. Het welvaartseffect op de lange termijn van de stijgingen van de budgetten is

⁶⁵ Voor een verklaring van de terminologie, zie bijlage J.8 over innovatie.

onbekend. D66 wil bij themabeleid scherper kiezen tussen thema's dan nu het geval is. Dat beleid is mogelijk kansrijk, maar risicovol vanwege een grote kans op overheidsfalen.

10.9 Woningmarkt

Het woningmarktprogramma van D66 kenmerkt zich door stevige hervormingen van zowel de koopwoningmarkt als de huurwoningmarkt.

D66 beperkt de fiscale subsidie voor koopwoningen door de aftrekbaarheid van de betaalde hypotheekrente te beperken door fiscaal uit te gaan van een lineair aflossingsschema in 30 jaar.⁶⁶ Dat houdt in dat elk jaar de hypotheekschuld waarover rente afgetrokken mag worden met 3,3%-punt daalt. Daarnaast verlaagt D66 het maximale tarief waartegen de hypotheekrente mag worden afgetrokken. Het tarief daalt vanaf 2014 geleidelijk van 52% naar 30% in 22 jaar. Dit tarief is ook van toepassing op het eigenwoningforfait.

Tegenover deze beperking van de fiscale subsidie voor koopwoningen staat dat D66 de overdrachtsbelasting voor woningen afschaft. Voor starters wordt dit in 2014 volledig geëffectueerd. Vanaf 2015 wordt ook de overdrachtsbelasting voor doorstromers geleidelijk afgeschaft, hetgeen rond 2040 is voltooid.

Op de huurmarkt streeft D66 op termijn naar meer marktconforme huren. Daartoe begint D66 met hervorming van het woningwaarderingstelsel. Er worden 25 extra punten toegekend aan huurwoningen in de tien corop-gebieden met de hoogste gemiddelde woz-waarde per vierkante meter woonoppervlak (huur- en koopwoningen). De maximale jaarlijkse huurverhoging en de stijging van de maximaal redelijke huur bedragen inflatie plus 1%-punt. Dat is gelijk aan de huurstijging in het basispad. Echter, voor huishoudens met een bruto huishoudinkomen boven 30 000 euro is de huurstijging maximaal 6%-punt boven de inflatie. Voor deze groep ligt de huurstijging 5%-punt boven het basispad. Bij verhuizing gaan huurders direct de maximaal redelijke huur betalen.

Om de betaalbaarheid van huurwoningen voor huurders met een laag inkomen te waarborgen, verhoogt D66 de huurtoeslag voor huurders met de laagste inkomens. De totale uitgaven aan huurtoeslag nemen hierdoor toe.

D66 roemt een deel van de extra huuropbrengsten van woningcorporaties af en wel zodanig dat met de opbrengst ervan de extra uitgaven aan huurtoeslag kunnen worden bekostigd en een saldoverbetering voor het rijk resulteert van 1 mld euro in 2015 en 2,8 mld euro structureel. Dit betekent dat woningcorporaties 70% van hun extra huuropbrengsten afdragen aan de overheid en 30% zelf mogen houden. Woningbouwcorporaties dienen dit geld te investeren in nieuwe woningen en het energiezuiniger maken van woningen.

⁶⁶ D66 treft een overgangsregeling voor bestaande hypotheekrenten, die de kosten compenseert die worden gemaakt voor het afsluiten van nieuwe hypotheekrenten op basis van de gewijzigde regelingen.

Tabel 10.11 Woningmarkteffecten D66		2015	Structureel
			% bbp
Welvaartswinst			0,9
Effect op Rijksbegroting			1,5
			Verschil met basispad in %
Prijsmutatie koopwoningen	- 9,8		- 9,8
Mutatie netto huur	9,5		31,3
Mutatie consumptie koopwoningen			- 6,4
Mutatie consumptie huurwoningen			14,5
			% huurwaarde
Subsidiepercentage koopsector			16,8

De hervormingen op de koopmarkt impliceren dat op termijn de fiscale subsidie voor eigenaar-bewoners daalt van ongeveer 25% in de uitgangssituatie tot iets minder dan 17% structureel. Hoewel de maatregelen geleidelijk worden ingevoerd reageren de huizenprijzen direct. Eigenaar-bewoners anticiperen immers op de aangekondigde maatregelen. De som van alle toekomstige subsidies zit in de huizenprijs verwerkt, zodat ondanks een geleidelijke fasering er toch direct een substantieel effect op de huizenprijs is. De lagere huizenprijs maakt het minder aantrekkelijk om koopwoningen bij te bouwen, zodat het aanbod van koopwoningen achterblijft bij het basispad. Dit komt tot uitdrukking in de structureel lagere woonconsumptie van koopwoningen. Door aanpassingen in de voorraad is het structurele effect op de huizenprijs overigens minder groot.

Nominale huizenprijsontwikkeling

Het gerapporteerde effect op huizenprijzen betreft een verschil met het basispad. Als gevolg van het beleid van D66 zijn koopwoningprijzen in 2015 bijna 10% lager dan zonder dit beleid. Daarnaast is echter sprake van een onderliggende structurele nominale woningprijsstijging in het basispad. Dat betekent dat door de hervormingen de woningprijzen inderdaad eerst inzakken, maar door de onderliggende structurele prijsstijging al na enkele jaren nominaal weer terug zijn op het niveau van vóór de hervormingen. Voor het D66-beleid duurt dit ruim drie jaar: in de loop van 2014 zijn de woningprijzen naar verwachting weer terug op het niveau van 2010.

De hervormingen op de huurmarkt leiden tot hogere en meer marktconforme huren. Volledige liberalisatie en marktconformiteit wordt echter niet bereikt. Structureel komen de bruto huren circa 40% hoger te liggen dan in het basispad. Omdat de huurtoeslag wordt verhoogd, is de stijging van de netto huren beperkter: ruim 31%.

De hogere (bruto) huren maken het verhuren van woningen veel rendabeler dan nu, waardoor het aanbod van huurwoningen stijgt.⁶⁷ Dit komt onder meer doordat er meer

⁶⁷ Met woningaanbod wordt bedoeld het voor kwaliteit gecorrigeerde volume aan aangeboden woningdiensten. Het woningaanbod kan dus toenemen doordat er meer woningen komen, maar ook doordat de kwaliteit van woningen toeneemt.

nieuwbouw van huurwoningen wordt gerealiseerd dan in het basispad.⁶⁸ Structureel stijgt het aanbod van huurwoningen met 14,5%. Dit ruimere aanbod van huurwoningen betekent tevens dat huishoudens die voorheen geen huurwoning konden bemachtigen, nu overstappen van koop naar huur. Deze vraaguitval op de koopwoningmarkt zorgt voor een groter prijsdalend effect dan alleen op basis van de beperking van de fiscale subsidies op koopwoningen zou worden verwacht.

De maatregelen van D66 leiden tot een structurele welvaartswinst van 0,9% bbp (5¼ mld euro). De verminderde fiscale subsidie voor koopwoningen beperkt de overconsumptie van koopwoningen en de lagere prijzen maken koopwoningen beter bereikbaar voor toekomstige eigenaar-bewoners. De hogere en meer marktconforme huren leiden tot een vermindering van de rantsoenering op de huurmarkt waardoor wachtlijsten korter worden en huurders eerder een bij hun voorkeuren passende woning vinden.

Voor huishoudens wegen deze doelmatigheidswinsten op de woningmarkt echter niet op tegen het koopkrachtverlies dat zij lijden vanwege verminderde subsidie op koopwoningen en hogere huren. De extra huuropbrengst wordt voor een deel afgeroomd door de overheid. De welvaartswinst komt zo vooral ten goede aan het begrotingssaldo.

10.10 Zorg

Bij de curatieve zorg wil D66 de doelmatigheid verder vergroten langs de lijnen geschetst in variant B van heroverwegingsrapport 11 over de curatieve zorg. Dat betekent dat de zorgverzekeraars volledig risicodragend worden, maar ook meer instrumenten krijgen om hun rol als marktpartij waar te maken, vooral door een sterke uitbreiding van het vrij onderhandelbare B-segment van de ziekenhuiszorg. Daarnaast krijgen de verzekeraars meer ruimte voor het voeren van preferentiebeleid bij geneesmiddelen. Ook wordt de rol van de markt vergroot doordat zorgaanbieders privaat kapitaal mogen aantrekken, met medezeggenschap en winstuitkering. D66 versterkt de positie van de Raad van Bestuur van ziekenhuizen ten opzichte van de medisch specialisten. De kwaliteit van de zorgverlening wordt vergroot door oprichting van een kwaliteitsinstituut, dat kwaliteitsverschillen ook beter inzichtelijk maakt.

D66 beperkt het collectief verzekerde pakket. Naast een stringenter beleid bij het toelaten van nieuwe behandelingen worden onder andere dbc's voor een geringe ziektelast, een aantal hulpmiddelen, lichtere ggz-behandelingen, mondzorg voor 18-21 jarigen en een deel van de paramedische zorg uit de basispolis geschrapt.

In plaats van de verhoging van het eigen risico zvw van 210 euro naar 775 euro in 2015 uit het basispad kiest D66 voor een eigen bijdrage van 25% van de gemaakte zorgkosten met een maximum tussen de 210 en 400 euro per jaar, dat oploopt met het inkomen van de verzekerde.

⁶⁸ De nieuwbouw van koopwoningen blijft iets achter ten opzichte van het basispad. Per saldo is de totale nieuwbouw (koop en huur) even groot als in het basispad.

D66 kiest in grote lijnen voor de variant Zorg Dichtbij zoals geschetst in heroverwegingsrapport 12 over de langdurige zorg. Dit impliceert dat alle extramurale zorg en de intramurale verzorging en verpleging wordt overgeheveld van de awbz naar de wmo. Door deze langdurige zorg in een voorziening aan te bieden vervalt het verzekerde recht op zorg en wordt het mogelijk dat gemeenten maatwerk leveren door beter rekening te houden met de eigen mogelijkheden van cliënten. In combinatie met een sterkere prikkel om zorg scherp in te kopen leidt dit naar verwachting tot een doelmatigheidswinst, deze is geraamd op 5%. Wanneer het gemeenten niet lukt deze efficiencyverbetering te realiseren zal minder zorg worden geleverd.

Voor de meest complexe zorg (de intramurale ggz en ghz) zal een romp-awbz blijven bestaan, eveneens in de vorm van een voorziening. Revalidatie gaat naar de zvw, waar het vanwege het kortdurende karakter goed past.

Naast deze stelselwijzigingen beperkt D66 met enkele maatregelen de zorgaanpak. Zo wordt voor cliënten die gebruik maken van begeleiding en/of persoonlijke verzorging de gebruikelijke zorg verhoogd met 90 minuten per week. Ook wordt de minder complexe zorg voor nieuwe cliënten niet langer intramuraal aangeboden. Dit geldt zowel voor de ggz als voor ouderenzorg. D66 kiest ervoor de kosten van zorg en wonen te scheiden. Zorginstellingen dienen huur en servicekosten direct bij cliënten in rekening te brengen, die hier via een verlaging van de eigen bijdrage en verhoging van de huurtoeslag gedeeltelijk voor worden gecompenseerd. Per saldo nemen de eigen betalingen toe met 0,4 mld euro. Zorginstellingen worden door deze verandering geprikkeld zich beter te richten op de woonwensen van cliënten.

Tot slot verhoogt D66 de eigen bijdrage door de invoering van een vermogenstoets, maar draait de verhoging van de eigen bijdrage uit de Economische Verkenning van het CPB terug.

Samenvattend kiest D66 niet voor de sterke verhoging van de eigen betalingen waarmee is gerekend in het basispad van de Economische Verkenning 2011-2015. D66 legt de nadruk sterk op maatregelen die een doelmatige zorgverlening verhogen en op inperkingen van het collectief verzekerde pakket. Met deze andere invulling komt de collectief gefinancierde zorg in 2015 1 mld euro lager uit dan in het basispad. De werkgelegenheid in de zorg, publiek en privaat, groeit in de periode 2010-2015 met 109 000 arbeidsjaren. Dat is 40 000 minder dan in het basispad.